

บทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ในฐานะองค์การสื่อสารมวลชน

นางพรสวรรค์ อุกการวุฒินวงศ์

ศูนย์วิทยพัทธพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2535

ISBN 974-581-378-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

THE FUNCTIONS OF THE GOVERNMENT PUBLIC RELATIONS DEPARTMENT
AS MASS MEDIA ORGANIZATION

Mrs. Pornsawan Utarnwuthipong

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts
Department of Mass Communication
Graduate School
Chulalongkorn University

1992

ISBN 974-581-378-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

บทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์

ในฐานะองค์กรสื่อสารมวลชน

โดย

นางพรสวรรค์ อุทาร์วุฒินงค์

ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวัญ เรือน กิติวัฒน์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

พร วิภาณี

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรวิทย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ดร.ศิริชัย ศิริกายะ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ)

ชัชวัญ เรือน กิติวัฒน์

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชวัญ เรือน กิติวัฒน์)

ณ.อ. ฉลอง สุนทรวาณิชย์

..... กรรมการ
(อาจารย์ ฉลอง สุนทรวาณิชย์)

พิมพ์ตำเล่ฉบับบทกัณฑ์วิทยานิพนธ์ภา ในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

พรสวรรค์ อุทาร์วุฒิพงศ์ : บทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ในฐานะ
องค์กรสื่อสารมวลชน (THE FUNCTIONS OF THE GOVERNMENT
PUBLIC RELATIONS DEPARTMENT AS MASS MEDIA
ORGANIZATION)

การวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ที่มีในสังคมไทย ทั้งบทบาทหน้าที่ที่กำหนดให้และบทบาทหน้าที่ในฐานะองค์กรสื่อสารมวลชน

ขอบเขตของการศึกษาวิจัยครอบคลุมถึง การศึกษาบทบาทหน้าที่ด้านสื่อสารมวลชน โดยทำการศึกษาลักษณะโครงสร้าง สื่อในสังกัด และภารกิจหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน

ผลของการศึกษาวิจัยพบว่า รัฐบาลตั้งกรมประชาสัมพันธ์ขึ้นครั้งแรกในชื่อ กองการโฆษณา โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเผยแพร่การปกครองระบอบประชาธิปไตยให้เป็นที่รู้จักและเลื่อมใสในหมู่ประชาชนชาวไทย และเผยแพร่ประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและไว้วางใจแก่นานาประเทศ

ปัจจุบันกรมประชาสัมพันธ์มีหน่วยงานอยู่ทั้งในกรุงเทพฯ ในต่างจังหวัดและในต่างประเทศ มีสื่อในสังกัดทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อเฉพาะกิจ

ในฐานะหน่วยงานของรัฐบาล กรมประชาสัมพันธ์มีหน้าที่หลักในการเผยแพร่ นโยบายและผลงานของรัฐบาล ตลอดจนการสร้างความเข้าใจอันดีต่อรัฐบาล ในฐานะองค์กรสื่อสารมวลชน กรมประชาสัมพันธ์มีหน้าที่ในการให้ข่าวสาร ความรู้ การศึกษา ความบันเทิง การกระตุ้นเร้า และสืบทอดมรดกทางสังคม ด้านลักษณะของงานกรมประชาสัมพันธ์มีบทบาทหน้าที่ ทั้งการผลิต การผลิตซ้ำ การเผยแพร่ และการบริโภค นอกจากนี้กรมประชาสัมพันธ์ยังมีบทบาทหน้าที่แฝงในการรักษาอำนาจของรัฐบาล และการครอบงำทางด้านทัศนคติและวัฒนธรรม

ภาควิชา ..... การสื่อสารมวลชน .....
สาขาวิชา ..... การสื่อสารมวลชน .....
ปีการศึกษา ..... 2534 .....

ลายมือชื่อผู้ผลิต ..... ภาณุพงศ์ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... ภาณุพงศ์ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C350476 : MASS COMMUNICATION

KEY WORD : FUNCTIONS/PRD/MASS MEDIA

PORNSAWAN UTARNWUTHIPONG : THE FUNCTIONS OF THE GOVERNMENT PUBLIC RELATIONS DEPARTMENT AS MASS MEDIA ORGANIZATION. THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. KWUANREON KITTIWAT. 193 pp. ISBN 974-581-378-8

The objective of this research was to understand the functions of the Government Public Relations Department, both the define functions and the mass media functions.

The scope of the study covered its structure, certain media, and functions from the beginning of the inauguration until now.

The results are that the first government in Thailand launched the Public Relations Department at first in the name of "Publicity Division". The main objectives of the inauguration were that, firstly, to make the democracy system of governing well known and trustworthy among the Thais; secondly, to make Siam (or Thailand) well known and confident among other countries.

At present, the Government Public Relations Department has branches in the rural region and abroad. It has several kinds of media to carry on its duty including print media, electronic media and specialized media.

As a government organization, its main duty is to distribute the policy and performance of the government. It also has to create understanding towards the government.

As the mass media organization, its duty is to provide information, knowledge, education, entertainment, mobilization and transmission of the cultural heritage. Other functions are production, reproduction, distribution and consumption.

It has latent functions to maintain power for the government and to dominate the people's attitude and culture.

ภาควิชา ..... การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา ..... การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อผู้พิมพ์ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้คงจะไม่เป็นผลสำเร็จ หากไม่ได้รับความกรุณา จาก รองศาสตราจารย์ ดร. ศิริชัย ศิริกายะ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชวิญ เรือน กิติวัฒน์ อาจารย์ ฉลอง สุนทรวาณิชย์ ผู้ให้ความรู้ คำแนะนำ คำปรึกษาและให้กำลังใจ ตลอดจนการแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ด้วยความเต็มใจ ตลอดเวลาทำให้ข้าพเจ้ามีความกล้า และความมานะพยายามที่จะทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ให้เป็นผลสำเร็จสมดังความตั้งใจ ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบพระคุณ "ครู" ทั้งสามท่านผู้มีแต่การ "ให้" แก่ "ศิษย์" เสมอมา

ขอขอบพระคุณ "ครู" ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้แก่ข้าพเจ้า ขอขอบพระคุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และ กรมประชาสัมพันธ์ สถาบันที่ให้ทั้งวิชาความรู้และวิชาชีพระแก่ข้าพเจ้า

ขอขอบพระคุณ พี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ร่วมชั้นเรียนทุกท่าน ที่ให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าทุกเมื่อ

ท้ายที่สุด ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าให้ข้าพเจ้าสัมภาษณ์ในการทำวิทยานิพนธ์ แม้ว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้อาจจะไม่ใช่งานที่ดีและสมบูรณ์นัก แต่ข้าพเจ้าก็รู้สึกทราบบ้างซึ่งใจในไมตรีจิตอันงดงามของทุกท่านที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จึงขอขอบพระคุณอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้อีกครั้งหนึ่ง

ศูนย์วิทยทรัพยากร

พรสวรรค์ อุกการวุฒิมงคล

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... ก
 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... จ
 กิตติกรรมประกาศ..... ช

บทที่

1 บทนำ..... 1
     ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
     ความเป็นมาของกรมประชาสัมพันธ์..... 2
     ปัญหำนำวิจัย..... 7
     วัตถุประสงค์ในการวิจัย..... 7
     ขอบเขตของการวิจัย..... 7
     คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย..... 8
     ข้อตกลงเบื้องต้น..... 8
     ข้อสันนิษฐาน..... 8
     ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 9

2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 10
     แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง..... 10
     งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง..... 29

3 ระเบียบวิธีวิจัย..... 36
     การเก็บรวบรวมข้อมูล..... 38
     วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล..... 46
     การนำเสนอข้อมูล..... 48

4 กรมประชาสัมพันธ์..... 49
     กำเนิดกรมประชาสัมพันธ์..... 49
     โครงสร้างของกรมประชาสัมพันธ์..... 55

5	สื่อในสังกัดกรมประชาสัมพันธ์.....	79
	สื่อสิ่งพิมพ์.....	80
	หนังสือและเอกสารเผยแพร่.....	80
	สื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ.....	85
	สื่ออิเล็กทรอนิกส์.....	86
	สื่อวิทยุ.....	86
	สื่อโทรทัศน์.....	93
	ภาพยนตร์.....	111
	สื่อเฉพาะกิจ.....	114
	สื่อบุคคล.....	114
	วงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์.....	116
	การท่องเที่ยว.....	118
6	บทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์.....	119
	บทบาทหน้าที่ที่ถูกกำหนดขึ้น.....	122
	บทบาทหน้าที่ตามธรรมชาติของสื่อสารมวลชน.....	134
	บทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคม.....	134
	บทบาทหน้าที่ตามลักษณะงานของสื่อสารมวลชน.....	137
	บทบาทหน้าที่แฝง.....	142
	ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของกรมประชาสัมพันธ์... ..	147
	ปัจจัยภายนอกองค์กร.....	147
	ปัจจัยภายในองค์กร.....	156
7	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	158
	ข้อจำกัดในการวิจัย.....	167
	ข้อเสนอแนะ.....	168
	รายการอ้างอิง.....	169
	ภาคผนวก.....	173
	ประวัติผู้เขียน.....	193